25.5.2026

Työelämä- ja tasa-arvolautakunta

Asia: HE 145/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle julkisen hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunto HE 64/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioiden yhteensovittamista koskevaksi lainsäädännöksi

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvolautakunta on pyytänyt Kevalta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioiden yhteensovittamista koskevaksi lainsäädännöksi.

Esityksen tarkoituksena on uudistaa työkyvyttömyyseläkkeen ja työnansioiden yhteensovittamista koskevat säännökset. Tavoitteena on helpottaa tarkoitettujen eläkkeiden aikana työskentelyä ja parantaa sen kannustimia, jotta eläkkeensaaja voisi joustavasti hyödyntää jäljellä olevaa työkykyään. Lisäksi tavoitteena on turvata eläkkeensaajien yhdenvertainen kohtelu sekä mahdollistaa tarkoitetun yhteensovittamisen tehokas toimeenpano.

Kevan huomiot hallituksen esityksestä

Työkyvyttömyyseläkkeellä työskentelevien ansioiden seurantaa sekä tarvittaessa eläkeoikeuteen puuttumista/eläkkeen lepäämään jättämistä on vuodesta 2010 alkaen tehty määräaikaisen lainsäädännön perusteella ja sitä ennen työeläkelakien säännösten mukaan. Ajatuksena on ollut mahdollistaa riittävän joustava työskentely jäljellä olevan työkyvyn puitteissa kuitenkin niin, että työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisen edellytyksenä oleva työkyvyn heikentymä ja sitä vastaava ansiotason aleneminen säilyy koko eläkkeellä oloajan. Määräaikaisen työhön paluun edistämislain sekä sen soveltamiskäytännön taustalla on ollut ajatus mahdollistaa osatyökykyisten työhön paluuta joustavasti ja ilman pelkoa siitä, että jo myönnetty työkyvyttömyyseläkeoikeus välittömästi ansioiden myötä lakkaa. Määräaikaisen lain soveltamiskäytäntö ja siihen liittyvät haasteet olivat jo sangen hyvin tiedossa ja näitä on Kevan näkemyksen mukaan onnistuneesti korjattu nyt ehdotetussa niin sanotussa joustomallissa. On hyvä, että asiasta saadaan toistaiseksi voimassa oleva lainsäädäntö.

Joustomallin hyviä puolia ovat vuosiansiovalvontaa ajantasaisemman, tulorekisteritietoihin perustuvan ansiovalvonnan mahdollistaminen, eläkkeensaajien yhdenvertainen kohtelu sekä vaihtelevien kuukausiansioiden aikaisempaa lievempi vaikutus eläkkeen maksamiseen. Ajantasaisemman ansiovalvonnan myötä eläkkeensaajat pystyvät itse seuraamaan ansioitaan ja niiden vaikutusta maksussa olevan eläkkeen määrään lähes reaaliaikaisesti. Eläkkeensaaja saa edelleen ansaita vakiintuneesta ansiotasosta laskettavan 40 tai 60 %:n suojaosan verran, kuitenkin aina vähintään takuueläkkeen määrän. Kalenterivuosittain laskettava joustosumma on suojaosa kaksinkertaisena ja mahdollistaa varsin joustavasti eläkkeensaajalle erilaiset työkokeilut tai työhön paluun yritykset tai vastaavat lyhyempikestoiset työskentelyt ilman

mitään vaikutuksia eläkkeen maksamiseen. Kalenterivuosikohtaisen joustosumman toivotaan mahdollistavan eläkkeensaajalle siten aikaisempaa paremman ennakoinnin. Ajantasaisemman ansiovalvonnan oletetaan myös vähentävän tilanteita, joissa eläkettä on jouduttu perimään takaisin pitkänkin ajan kuluttua.

Joustomalli kohtelee eläkkeensaajia yhdenvertaisesti. Kaikkia työkyvyttömyyseläkkeen saajia koskee sama ansioihin puuttumisen periaate, eikä eläkettä pienentävä vaikutus riipu siitä, onko eläkkeensaaja ilmoittanut ansioista etukäteen vai jäävätkö liian suuret ansiot kiinni eläkelaitosten vuosiansiovalvonnassa.

Toisaalta yhdenvertaisen kohtelun ajatus perustuu siihen, että joustomalli toimii automaattisesti, etukäteen informoiduilla säännöillä, eikä joustomallin soveltamiseen liity harkintaa. Tämä asettaa ison vaateen tulorekisteriin ilmoitettujen ansioiden oikeellisuudelle ja ajantasaisuudelle. Ansiot vaikuttavat suoraan eläkkeensaajalle maksettavan eläkkeen määrään, mikäli joustosumma kalenterivuodelle on jo käytetty.

On myös vaikea arvioida sitä, millaiseksi eläkkeensaajien käyttäytyminen todellisuudessa muodostuu; toimiiko joustomalli tavoitteensa mukaan osatyökykyisten työhön paluun kannustimena vai alkavatko eläkkeensaajat sopeuttamaan tulojaan siten, että joustosumma ei pääse ylittymään ja eläke vähenemään. Tällä tulee olemaan iso merkitys myös toimeenpanon ja eläkkeensaajalle annettavien valituskelpoisten päätösten kannalta.

Lisätiedot: Jussi-Pekka Rantanen, lakiasiainjohtaja p. 020 614 2212